

**СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ЛОГОПЕДІЯ»**

<i>Бондар Т. В.</i>	Особливості діяльності вчителя-логопеда у процесі співучителювання в інклюзивному освітньому середовищі: порівняльний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду
<i>Гринцевич Є. І.</i>	Збагачення експресивного мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобом художньої літератури
<i>Зуб М. Л.</i>	Збагачення мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами дієслівною лексикою засобами сюжетно-рольової гри
<i>Івченко К. О.</i>	Специфіка логопедичної роботи з дітьми-білінгвами з особливими освітніми потребами
<i>Кальченко К. В.</i>	Профілактика порушень писемного мовлення у молодших школярів з порушенням мовлення в умовах інклюзивного навчання
<i>Куява О. С.</i>	Корекція аграматичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху
<i>Лук'янова Д. О.</i>	Активізація діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобом літературної гри
<i>Любенко Л. В.</i>	Партнерство родини та логопеда як складова ефективного логопедичного втручання в умовах приватної практики
<i>Машковська Т. В.</i>	Особливості сформованості нейролінгвістичного компонента двомовності у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення
<i>Мельник В. М.</i>	Формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра
<i>Мережко В. В.</i>	Формування навичок жування та ковтання як передумови розвитку артикуляційного апарату дітей раннього віку групи ризику
<i>Онищук І. О.</i>	Розвиток зв'язного мовлення засобами наочного моделювання в учнів початкової школи з особливими освітніми потребами
<i>Подшивалова О. М.</i>	Особливості використання нейроігор у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення
<i>Романюк І. А.</i>	Забезпечення особливих освітніх потреб учнів початкової школи вчителем логопедом у процесі психолого-педагогічного супроводу.
<i>Сенедяк Т. С.</i>	Особливості логопедичного консультування родин дітей раннього віку із груп ризику
<i>Суховець Н. М.</i>	Особливості формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами кріотерапії
<i>Токарева А. В.</i>	Особливості медико-психолого-логопедичного супроводу осіб з хворобою Альцгеймера в Україні та Північній Америці
<i>Чулинда О. Б.</i>	Логопедичні стратегії подолання оптико-просторових та графічних помилок в учнів початкової школи
<i>Шрамко Т.В.</i>	Формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією засобами образотворчого мистецтва
<i>Юрченко Г.П.</i>	Особливості корекції звуковимови дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями

Бондар Тетяна Вадимівна

Науковий керівник:

Софій Наталія Зіновіївна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА У ПРОЦЕСІ СПІВЧИТЕЛЮВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день система освіти в Україні знаходиться в стані активної розбудови інклюзивного освітнього середовища. Особливої актуальності набувають питання організації навчального процесу на основі принципів дитиноцентризму, індивідуалізації методів навчання, суб'єкт-суб'єктного підходу тощо.

Сучасні тенденції в освіті потребують змін з боку усіх дотичних галузей, в тому числі і діяльності вчителя-логопеда як активного учасника освітнього процесу. Наразі у вітчизняних реаліях корекційна діяльність логопеда переважно відбувається поза загальним освітнім процесом. Фахівець або зовсім не має доступу до діяльності дитини поза логопедичним кабінетом, або може надавати лише консультативну підтримку педагогам, які працюють з дитиною. Таким чином вчитель-логопед позбавлений можливості здійснювати корекційний вплив у природному для дитини середовищі.

Активна участь вчителя-логопеда у проведенні уроків має низку переваг, серед яких: поєднання індивідуально-корекційної діяльності з загально-профілактичною, адже, працюючи в класі, фахівець має можливість здійснювати вплив на всіх дітей; нормалізація сприймання образу вчителя-логопеда в свідомості учнів – для дітей, які не відвідують логопедичні заняття, вчитель-логопед перестане бути кимось загадковим і незрозумілим; зменшення концентрації небажаної уваги на учнях, які відвідують корекційні заняття, завдяки можливості будувати процес логопедичного впливу під час уроків, при участі всіх дітей класу тощо.

Вивченню питань теоретичної основи та практичного втілення методики спільного навчання або співчителювання в закладах освіти присвячені роботи Ю. Найди, Ж. Ремпель, Н. Софій, О. Федоренко, L. Cook, M. Friend, D. Hurley-Chamberlain, K. Lindeman, M. Reising, P. Tremblay та ін.

Дослідженням сучасної професійної підготовки фахівців логопедичного профілю в умовах інклюзивного освітнього середовища присвячені роботи І. Демченко, І. Малишевської, О. Мартинчук, О. Таранченко, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.

Ці та інші аспекти мотивують глибше зануритися в дослідження питання участі вчителя-логопеда в процесі співчителювання, вивчення закордонного досвіду подібного формату співпраці фахівців та виокремлення корисних елементів для подальшого розвитку цієї практики в закладах освіти нашої держави.

Мета роботи: здійснити компаративний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду особливостей діяльності вчителя-логопеда в процесі співчителювання в інклюзивному освітньому середовищі.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Окреслити сутність практики співчителювання в умовах інклюзивного освітнього середовища.
2. Визначити типові приклади впровадження та функціонування цієї практики в межах України та за кордоном.
3. Здійснити компаративний аналіз отриманих даних та описати результати.
4. Визначити та обґрунтувати перспективи подальшого розвитку практики співчителювання на теренах нашої держави.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: вивчення та аналіз загальної та спеціальної наукової літератури щодо теоретичних основ практики «co-teaching»; компаративний

аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової та навчально-методичної літератури з питань впровадження та функціонування практики співучителювання в закладах освіти, а саме за участі фахівця логопедичного профілю; узагальнення та систематизація даних для визначення перспектив організації співучителювання в партнерстві з вчителем-логопедом у вітчизняних закладах освіти з інклюзивними класами.

Ключові слова: співучителювання, co-teaching, вчитель-логопед, інклюзивне освітнє середовище, урок, логопедичне заняття.

Гринцевич Єва Іванівна

Науковий керівник:

Супрун Ганна Володимирівна,
кандидат психологічних наук

ЗБАГАЧЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність дослідження. Оволодіння дітьми рідною мовою є визначним аспектом не лише для комунікації, а й для розвитку особистості загалом. Завдяки активній мовленнєвій діяльності дитина пізнає навколишній світ, соціальне оточення та саму себе. Важливим компонентом освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є художньо-мовленнєва діяльність, адже вона сприяє всебічному розвитку дітей та вдосконаленню мовленнєвого розвитку. Художня література активно впливає на становлення цілісної гармонійної особистості, розвиває в дітях гуманістичні почуття: справедливість, добро, людяність.

Особливості сприймання художньої літератури дошкільниками розкриваються в напрацюваннях Л. Гурович, О. Запорожця, Т. Репіної. Наприклад, О. Запорожець писав, що діти сприймають художні твори через емоційне ставлення до подій та героїв твору. Такі науковці, як М. Алексеева, М. Боголюбська, А. Богуш, Н. Ветлугіна досліджували методи вивчення літературних творів дітьми дошкільного віку з типовим розвитком. Про важливість та прикладне застосування художніх творів під час логопедичних занять писали такі дослідники, як Н. Гавриш, І. Марченко, Ю. Рібцун, О. Ушакова, Н. Хребтова.

Характерною ознакою загального недорозвитку мовлення є системне порушення всіх сторін мовлення. Найчастіше ознаки загального недорозвитку мовлення проявляються під час засвоєння та застосування дітьми лексико-граматичної та фонетико-фонематичної складових мовлення. Чималу групу дітей із загальним недорозвитком мовлення старшого дошкільного віку становлять діти із III рівнем цього порушення.

Експресивне мовлення виконує визначну роль у встановленні контактів та спілкуванні з оточуючими. Низький рівень мовленнєвих умінь у дітей з порушеннями мовлення призводить до труднощів у спілкуванні, що зумовлює формування стану замкнутості, самотності і почуття відособленості. Через це, в свою чергу, ускладнюється формування повноцінної ігрової діяльності, соціальної поведінки, а також знижується продуктивність в навчальній, творчій та самостійній діяльності, погіршується процес соціалізації та становлення гармонійної особистості дитини.

Про важливість експресивності та виразності дитячого мовлення зазначав С. Рубінштейн. Він зауважував, що мовленню дитини притаманна яскрава експресія, тобто всі стилістичні форми, що виражають емоційність. Проте, якщо не збагачувати словник дитини експресивною лексикою, то мовлення стає маловиразним.

Науковці Н. Гаврилова, Р. Левіна, Р. Лалаєва, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Т. Філічева, М. Шеремет звертають увагу на те, що діти із загальним недорозвитком мовлення рідко використовують під час мовленнєвої діяльності стилістичні засоби (епітети, метафори, порівняння тощо), тому в експресивному мовленні переважають небагаті та шаблонні сюжети висловлювання.

У роботах М. Алексєєвої, Н. Гавриш, Ю. Гаркуші, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, В. Тищенка, О. Ушакової, Т. Філічевої, С. Шаховської, М. Шеремет, В. Яшиної розкриваються труднощі в засвоєнні дітьми із загальним недорозвитком мовлення експресивних мовних засобів та необхідність розвитку експресивної лексики. Через недостатній рівень розвитку усіх компонентів експресивного мовлення та обмежений лексичний запас, дітям із загальним недорозвитком мовлення важко зв'язно викладати власні думки та вільно використовувати мовлення.

Оволодіння експресивною лексикою є важливою складовою в процесі становлення експресивного мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення, підґрунтям для розвитку цього виду мовлення. Сформованість та успішне використання експресивної лексики дітьми цієї категорії відіграє важливу роль для подальшої адаптації та навчання в школі. Тому збагачення експресивного мовлення в цілому та експресивної лексики, зокрема у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобом художньої літератури, є актуальною темою для дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність використання художньої літератури як засобу збагачення експресивної лексики дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури щодо особливостей формування експресивної лексики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
2. Розробити критерії й показники, діагностичний інструментарій для визначення стану сформованості експресивної лексики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
3. Розробити й експериментально перевірити ефективність комплексу занять зі збагачення експресивної лексики дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобом художньої літератури.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні методи – аналіз та узагальнення даних наукової літератури щодо особливостей формування експресивної лексики у дітей старшого дошкільного віку із типовим розвитком та загальним недорозвитком мовлення; емпіричні методи – констатувальний, формувальний та контрольний експерименти для визначення стану сформованості експресивної лексики у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та ефективності комплексу занять зі збагачення експресивної лексики засобом художньої літератури в означеній категорії дітей; математичні методи (статистична обробка) та якісний аналіз отриманих даних.

Ключові слова: розвиток мовлення, експресивне мовлення, експресивна лексика, художня література, загальний недорозвиток мовлення, збагачення словникового запасу, старший дошкільний вік.

Зуб Марія Леонідівна

Науковий керівник:

Мартинчук Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, доцент

ЗБАГАЧЕННЯ МОВЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДІЄСЛІВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

Актуальність дослідження. Проблема розвитку мовлення є однією з найважливіших у системі початкового навчання. Вироблення в учнів навичок практичного володіння рідною мовою, вміння правильно будувати висловлювання в усній і письмовій формі – основне завдання, яке постає перед школою. Відомо, що у дітей з особливими освітніми потребами наявне відставання у

мовленнєвому розвитку, позаяк мовлення залишається вкрай важливим засобом спілкування, обміном думками і почуттями, передачі та засвоєння інформації.

В умовах реалізації освітніх завдань мають місце певні труднощі, пов'язані з формуванням лексичної компетентності у молодших школярів, різні аспекти якої стали предметом наукових розвідок багатьох науковців, зокрема: збагачення словникового запасу учнів на різних етапах мовленнєвого розвитку досліджували Н. Гавриш, О. Гвоздев, В. Гербова, Н. Голуб, С. Рубінштейн, В. Тихоша, М. Фомічова та ін.; психологічні засади розвитку мовлення – Л. Виготський, І. Зимня, О. Леонтьєв, О. Лурія; комунікативний аспект вивчення мови – А. Богуш, Л. Варзацька, Н. Гавриш, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, К. Пономарьова, Л. Попова та ін. Більшість авторів дотримується позиції, що полягає у необхідності збагачення та розширення лексичного запасу молодших школярів.

Дослідження науковців (Н. Бабич, Н. Гаврилова, Б. Гріншпун, Л. Єфіменкова, Г. Каше, Р. Левіна, О. Мартинчук, К. Мاستюкова, К. Луцько, В. Орфінська, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Т. Філічова, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.) свідчать, що у дітей з особливими освітніми потребами є порушення лексичної складової мовлення, що проявляються в обмеженості словникового запасу, неточному використанні слів, у дисгармонії розвитку морфологічної і синтаксичної систем, семантичних і формально-мовленнєвих компонентів. У цих дітей виникають труднощі як у виборі граматичних засобів для висловлення думки, так і в їх комбінуванні, вони потребують тривалої логопедичної роботи, спрямованої на формування та збагачення лексики, розвиток граматично правильної фрази, словотворчих навичок, уміння змінювати слова.

Значна увага у лінгводидактичних дослідженнях присвячена вивченню різних засобів збагачення мовлення, так: Л. Алексеєнко-Лемовська розглядає процес збагачення словника в умовах театральної-ігрової діяльності; Н. Луцан звертається до потенціалу народних ігор для розвитку активного та пасивного словника дошкільників; В. Коник досліджує проблему розвитку лексики дітей молодшого дошкільного віку під час їх ознайомлення з природою; Ю. Руденко вказує на освітні можливості української народної казки для збагачення словника дитини експресивною лексикою. Проте, незважаючи на численні дослідження науковців, проблема розвитку лексичної складової мовлення залишається актуальною.

У сюжетно-рольовій грі дитина створює образ, а для створення образу необхідно слово, що допомагає дитині виявити свої думки і почуття, зрозуміти переживання інших, погоджувати з ними свої дії. Розвиток цілеспрямованості, здатності комбінування пов'язано з розвитком мовлення, з дедалі більшою здатністю вкладати свої задуми в слова.

На сьогодні сюжетно-рольова гра розглядається як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. У своїй фундаментальній праці «Психологія гри» Д. Ельконін на основі значного експериментального матеріалу переконливо довів, що сюжетно-рольова гра, як провідна діяльність дітей від 3 до 7 років, фактично забезпечує зону найближчого розвитку дитини і відіграє важливу роль в її психічному розвитку. Уява, мислення, пам'ять, спостережливість, воля, мотиваційна сфера, довільна поведінка, творчість успішно розвиваються у ході ігрової діяльності. Як зазначає Н. Кудикіна, у дошкільному віці пріоритет має сюжетно-рольова гра, визначальною особливістю якої є рольове перевтілення дитини у процесі розгортання уявних ситуацій, об'єднаних єдиним сюжетом, але прагнення людини до гри не обмежується певним віком.

Зважаючи на те, що діти йдуть до школи з 6-ти років, гра для дітей молодшого шкільного віку залишається видом діяльності, який впливає на їх гармонійний розвиток та особистісне становлення. Ігрова діяльність зберігає своє значення як необхідна умова розвитку інтелекту, психічних і мовленнєвих процесів, які забезпечують гармонійний розвиток особистості загалом, а сюжетно-рольова гра є дієвим засобом формування дієслівної лексики у дітей, оскільки реалізує принцип діяльнісного підходу у корекційно-розвивальній роботі, підтримує навчально-пізнавальну активність і відповідає віковим можливостям молодших школярів.

Утім, питання збагачення мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами дієслівною лексикою засобами сюжетно-рольової гри детально не розглядалась у наукових дослідженнях зі спеціальної педагогіки. Недостатня теоретична і практична розробленість

означених питань зумовила вибір теми дослідження «Збагачення мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами засобами сюжетно-рольової гри».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність застосування сюжетно-рольової гри для збагачення дієслівної лексики учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми збагачення мовлення дітей молодшого шкільного віку дієслівною лексикою.
2. Розробити критерії й показники визначення рівнів засвоєння дієслівної лексики дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.
3. Емпірично визначити стан засвоєння дієслівної лексики дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.
4. Розробити й експериментально перевірити методику застосування сюжетно-рольової гри для збагачення дієслівною лексикою мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз, узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя збагачення мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; зіставлення, узагальнення та систематизація результатів наукових досліджень з метою розроблення критеріїв, показників та завдань для визначення рівнів засвоєння дієслівної лексики дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; визначення стану засвоєння дієслівної лексики дітьми молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; розроблення методики застосування сюжетно-рольової гри для збагачення дієслівною лексикою мовлення учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребам та перевірка її ефективності з використанням методів математичної статистики для кількісної обробки даних, отриманих під час експериментального дослідження.

Ключові слова: збагачення мовлення, засоби збагачення мовлення, сюжетно-рольова гра, дієслівна лексика, учні з особливими освітніми потребами, молодший шкільний вік.

Івченко Катерина Олегівна

Науковий керівник:

Лопатинська Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук

СПЕЦИФІКА ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-БІЛІНГВАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність дослідження. Сучасний світ відкриває перед нами багато можливостей. Окрім технологічного прогресу ми можемо спостерігати ще й зміну порядків, темпу життя, пріоритетів. Зокрема, з можливістю міграції до України збільшилась кількість інтернаціональних шлюбів. У 2008 році було зареєстровано 11,4 тис., а в 2017-му – вже 15,5 тис. Внаслідок цього можна спостерігати, як зростає кількість дітей, які з домовленневого віку ростуть у білінгвальному середовищі. На території сучасної України в закладах дошкільної та загальної середньої освіти можна спостерігати найбільш поширене явище україно-російського, російсько-українського, угорсько-українського, українсько-татарського, українсько-турецького, українсько-вірменського білінгвізму.

Засвоєння другої мови, зазвичай, відбувається спонтанно без особливого контролю з боку дорослих. Одна мова починає накладатись на іншу, що згодом гальмує повноцінне засвоєння обох і тягне за собою помилки не тільки у мовленні, а й на письмі та читанні. Оскільки діти-білінгви з типовим розвитком інколи потребують допомоги від логопеда, то для дітей-білінгвів з особливими освітніми потребами ця проблема набуває особливої актуальності. Серед українських науковців

проблематикою білінгвізму у дітей із особливими освітніми потребами займались: Л. Вавіна, В. Козлова, К. Луцько, М. Шевченко.

Натомість, аналіз робіт засвідчує наявність глибокого інтересу зарубіжних науковців до проблеми надання логопедичних послуг дітям із двомовних сімей (О. Величєнкова, К. Карлеп, E. Woumans, L. Van der Linden, R. Hartsuiker, W. Duyck, C. Moerenhout, M.-P. de Partz, A. Pistono, M.F. De. Letter, A. Szmalec та ін.). Отже, в іноземних джерелах наявні описи методів та принципів роботи з двомовними дітьми з особливими освітніми потребами, тоді як в Україні ця проблема лишається недостатньо дослідженою на сьогодні.

Мета дослідження: здійснити компаративний аналіз специфіки логопедичної роботи з дітьми-білінгвами з особливими освітніми потребами на прикладі країн (США, Німеччина, Іспанія, Канада), розробити та обґрунтувати зміст і засоби логопедичної допомоги в умовах двомовності дітей з особливими освітніми потребами в Україні.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз явища білінгвізму та проблеми надання логопедичних послуг дітям із особливими освітніми потребами в умовах двомовності.
2. Визначити специфіку зарубіжного досвіду, окреслити базові тенденції та закономірності логопедичної роботи за кордоном.
3. Розробити концепцію логопедичної допомоги дітям-білінгвам із особливими освітніми потребами в Україні.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: компаративний аналіз наукових логопедичних та педагогічних праць, присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя логопедичної роботи з дітьми-білінгвами з особливими освітніми потребами; визначення змісту та технології логопедичної роботи з двомовними дітьми з особливими освітніми потребами на зарубіжному досвіді країн (США, Німеччина, Іспанія, Канада); розроблення авторської концепції логопедичної допомоги дітям-білінгвам із особливими освітніми потребами в Україні.

Ключові слова: діти-білінгви, діти з особливими освітніми потребами, білінгвізм, логопедична допомога.

Кальченко Катерина Валеріївна

Науковий керівник:

Хомик Тетяна Василівна,

кандидат педагогічних наук

ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність дослідження. Рівень розвитку усного мовлення у молодших школярів є одним з найважливіших показників успішного формування писемного мовлення. Ще однією, не менш важливою, ланкою є інтелектуальна готовність, а також рівень розвитку дрібної моторики дитини.

Письмо є складною навичкою, що включає в себе виконання тонких координованих рухів руки. Дана техніка вимагає злагодженої роботи м'язів кисті та всієї руки в цілому, а також достатньо розвиненого рівня зорового сприймання, просторового уявлення, слухо-моторної координації, оптико-просторової орієнтації, симультанно-сукцесивних функцій та інших психічних процесів (А. Волкова, Ю. Гільбух, В. Кобильченко, В. Тарасун). Питання труднощів в опануванні навичок писемного мовлення учнями початкових класів є одним з найактуальніших для шкільного навчання, оскільки письмо та читання є метою впливу на формування особистості дитини на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях (О. Марінушкіна, Л. Петринко).

Проблему профілактики та подолання порушень писемного мовлення у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями мовлення, висвітлено в працях Т. Ахутіної, Е. Данілавічюте, Н. Голуб, Ю. Коломієць, В. Ільяної, Л. Коваль, Р. Лалаєвої, О. Ніжинської,

В. Тарасун, Л. Тенцер, О. Токаревої, Н. Чередніченко, С. Connors, G. Kaluger, G. Th. Pavlidis, M. Snowling та ін. Однак вона залишається актуальною, зважаючи на значне збільшення кількості учнів у закладах загальної середньої освіти, які мають значні труднощі у засвоєнні предметів мовного циклу на початковому етапі навчання (О. Гриненко, В. Ільяна, А. Колупасва, Н. Манько, Е. Ревуцька, Н. Січкачук, Н. Чередніченко та ін.). Як зазначають науковці, одним із найпоширеніших порушень у даній категорії школярів з мовленнєвими розладами є труднощі в опануванні навички письма, що, своєю чергою, проявляється у вигляді оптичної дисграфії та унеможливорює подальше успішне опанування писемною продукцією і засвоєння програмового матеріалу. Для даної форми характерне: порушення зорового сприймання, аналізу і синтезу, а також моторної координації; неточність уявлень про форму, колір і розмір предметів; недорозвинення зорової пам'яті, просторового сприймання і уявлень; труднощі у здійсненні оптико-просторового аналізу й синтезу; несформованість оптичного образу букви; різноманітні порушення графічного оформлення (нахил, нажим, почерк) тощо (Л. Єфіменкова, О. Казімова, І. Клименко, Г. Місаренко, І. Садовнікова, Л. Тенцер).

Відповідно до означеного, існує потреба у більш ґрунтовному вивченні особливостей сформованості навички письма в учнів з порушеннями мовлення початкової школи та розробці методики профілактики оптичної дисграфії з використанням сучасних методів і засобів навчання. Одним з таких засобів є навчальні ігри, які широко використовуються в загальній методиці навчально-виховного процесу (К. Баханов, А. Данієлян, І. Лазаришина, Н. Рудик, О. Салата, І. Сойко). Науковці зазначають, що даний вид ігор виконує певні навчальні функції, має чітку навчальну мету й завдання та демонструє позитиву динаміку в оволодінні шкільного матеріалу.

Отже, є доречним більш детально дослідити ефективність використання навчальних ігор як засобу профілактики оптичної дисграфії у молодших школярів з порушеннями мовлення в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику профілактики оптичної дисграфії у молодших школярів з порушеннями мовлення в умовах інклюзивного навчання засобами навчальних ігор.

Відповідно до мети зазначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел щодо розробленості теми дослідження.
2. Емпірично дослідити стан сформованості навички письма у молодших школярів з порушеннями мовлення.
3. Розробити та експериментально перевірити ефективність методики профілактики оптичної дисграфії у означеній категорії школярів в умовах інклюзивного навчання засобами навчальних ігор.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є теоретичні методи: аналіз наукових психолого-педагогічних та навчально-методичних праць, присвячених проблемі дослідження задля визначення теоретичних засад дослідження; **емпіричні методи:** констатувальний, формувальний та контрольний експерименти для визначення стану сформованості навичок письма у молодших школярів із порушеннями мовлення та ефективності запропонованої методики профілактики оптичної дисграфії у означеній категорії учнів засобами навчальних ігор; **статистичні методи:** кількісна та якісна обробка отриманих даних експерименту з метою здійснення узагальнення та систематизації результатів дослідження.

Ключові слова: профілактика, писемне мовлення, письмо, оптична дисграфія, молодші школярі з порушеннями мовлення, навчальні ігри.

Куява Олена Сергіївна

Науковий керівник:

Федоренко Оксана Филімонівна,
кандидат педагогічних наук

КОРЕКЦІЯ АГРАМАТИЧНОЇ ДИСГРАФІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Актуальність дослідження. Проблема порушення писемного мовлення в учнів молодшого шкільного віку є серед актуальних, позаяк саме письмо та читання з цілі початкового навчання перетворюються в засіб подальшого отримання знань учнями. Порушення в цій царині мають негативний вплив на весь процес навчання, адаптацію дітей, формування особистості та характер всього психічного розвитку дитини.

Питанням механізмів розвитку писемного мовлення за типового та нетипового розвитку присвячені праці авторів: В. Тищенко, А. Корнєва, А. Лурія, Л. Виготського, М. Хватцева, Т. Візель, Р. Левіної, Т. Фотекової, Т. Ахутіної, Р. Лалаєвої та інших.

Як засвідчують дослідження Е. Данілавічюте, І. Мартиненко, О. Ревуцької, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та інших, діти з порушеннями писемного мовлення виявляються неспроможними повноцінно опанувати письмом без надання їм спеціальної корекційно-розвиткової допомоги. Такий стан в логопедії позначається як дисграфія.

Дисграфію визначено як часткове порушення процесу письма, основним показником якого є наявність стійких помилок, не пов'язаних ані зі зниженням інтелектуального розвитку, ані з вираженими порушеннями слуху та зору, ані з нерегулярністю шкільного навчання. Водночас і дотепер ще повністю не з'ясовані причини виникнення дисграфії. Є декілька її видів: артикуляторно-акустична дисграфія, дисграфія на основі порушень фонемного розпізнання (акустична), дисграфія на основі порушень мовленнєвого аналізу та синтезу, аграматична дисграфія та оптична (Р. Лалаєва, Ю. Дем'янов, О. Корнєв, О. Мазанова та інші).

На думку науковців, граматична дисграфія (аграматична) зумовлена недорозвитком граматичних узагальнень у дитини. Вона виявляється у спотворенні або заміні частин слова, неправильній реалізації флексій (узгодження закінчень в словах у процесі письма). Страждає словотворення, словозмінення (Л. Єфіменкова, Н. Чередниченко).

Спостереження М. Куцями і К. Лоная відзначають як одну з причин дисграфії порушення синтезу слухових і зорових збуджень на рівні кори головного мозку. Дослідження виявляють також і значний відсоток дітей з порушеннями читання та письма, що мають несформованість довільної моторики, недостатність слухо-моторної координації та почуття ритму.

Можливе і найменш досліджене на сьогодні поєднання дисграфії з порушеннями слуху чи зору, двомовністю сім'ї, нерегулярністю шкільного навчання тощо. Кожен подібний випадок потребує ретельної діагностики, позаяк дисграфія становить значний відсоток серед інших порушень мовлення, що зустрічаються у молодших школярів закладів загальної середньої освіти.

Незважаючи на великий інтерес до питання корекції дисграфії у молодших школярів, дана проблема ще недостатньо вивчена саме у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху. Ефективна профілактика, своєчасне виявлення порушень письма та розроблення системи логопедичної роботи з корекції цих порушень є на часі саме для цієї категорії учнів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність використання методики для корекції аграматичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз щодо особливостей порушення писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху.
2. Розробити методику вивчення та визначити стан прояву аграматичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху.

3. Розробити та апробувати методику для корекції аграматичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: узагальнення теоретичних даних, аналіз наукових, психологічних, джерел; системно-структурний аналіз літературних джерел та нормативних документів; синтез – дослідження з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення сутності корекційно-розвиткової роботи з дітьми молодшого шкільного віку із граматичною дисграфією; емпіричні методи дослідження: спостереження, констатувальний експеримент для виявлення особливостей мовленнєвого розвитку молодших школярів з аграматичною дисграфією, формувальний та контрольний експерименти для визначення ефективності запропонованої методики корекції аграматичної дисграфії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху; статистичні методи – кількісний та якісний аналіз одержаних експериментальних даних визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: дисграфія, граматичні узагальнення, лексична сторона мовлення, граматична сторона мовлення, розвиток мовлення, молодший шкільний вік, порушення слуху.

Лук'янова Дарина Олексіївна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

АКТИВІЗАЦІЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБОМ ЛІТЕРАТУРНОЇ ГРИ

Актуальність дослідження. Діалогічне мовлення, спілкування відіграє особливу роль в психічному розвитку дитини, так як не тільки наповнює змістом свідомість старших дошкільників, а й сприяє набуттю нових знань, умінь та навичок і «детермінує структуру свідомості, виявляє опосередковану будову вищих, виключно людських, процесів» (М. Лісіна).

Теоретичне дослідження загальної і спеціальної літератури показало, що розвиток діалогічного мовлення у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку носить динамічний характер і стоїть у центрі наукових пошуків вчених різних поколінь – від Я. Коменського, К. Ушинського, С. Русової до В. Сухомлинського, А. Богущ, М. Гріншпуна, Н. Жукової, О. Мاستюкової, Т. Філічевої та ін. Проте питання активізації діалогічного мовлення засобом літературної гри наразі є малодослідженими. Для дітей старшого дошкільного віку активізація діалогічного мовлення є основою індивідуального розвитку, соціалізації, формування пізнавальних процесів. Діалогічне мовлення формує дитину як особистість, яка здатна існувати в соціумі, доносити до інших власні думки та бажання і так само їх сприймати від інших. Діалог – це вид комунікації в умовах якого люди обмінюються власним досвідом, що особливо важливо для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Саме для цих дітей важливо зробити процес навчання цікавим з метою підвищення їх мотивації до навчання та активізації пізнавального інтересу.

Вітчизняний педагог С. Русова однією з перших систематизувала різні види літературної гри та вбачала в ній дієвий засіб активізації не лише мовлення, а й творчих здібностей дитини. Вона вважала, що дослівне вивчення ролей літературних персонажів сприяє збагаченню словника дітей дошкільного віку образними літературними висловами, а діалоги надають якісний приклад для побудови бесіди.

Як зазначали Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонт'єв, театралізована діяльність є основним засобом розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Коли діти працюють над виразністю мовлення персонажів, підкреслює Р. Жуковська, активізується словник дитини, розвивається звукова культура мовлення та його просодична складова. У процесі гри дитина намагається чітко

вимовляти текст, опановує навички літературного мовлення, що позитивно впливає на якість діалогічного мовлення, його граматичні, синтаксичні особливості.

Позитивний вплив літературної гри на різні сфери розвитку особистості, зокрема на мовленнєву, ігрову діяльність, емоційну сферу дітей дошкільного віку, розкрито в сучасних дослідженнях Л. Артемової, Н. Кудикіної та ін.

Літературна гра – один з елементів художньо-мовленнєвої діяльності, засіб розвитку правильної, образної, літературно-мовленнєвої діяльності, що на думку А. Богуш, надає дитині можливість виразити власні емоції, своє ставлення до літературного героя, спробувати себе в ролі героя (у тому числі і казкового), побудувати зв'язне висловлювання самостійно. Крім того – це один із засобів, що сприяє глибшому розумінню дитиною художніх образів, змісту, основної ідеї художнього твору.

Засіб літературної гри акцентує увагу на мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку, тому що кожен із компонентів цієї діяльності (сприймання літературних творів, програвання елементів твору, використання гри для себе та інсценування як виступ для глядачів) виконує важливі функції в розвитку дитини із загальним недорозвитком мовлення, комплексно вирішує поставлені завдання з оволодіння нею діалогічним мовленням. Саме тому тема «Активізація діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобом літературної гри» є актуальною.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впливу літературної гри на активізацію діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення .

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Проаналізувати літературу з загальної та спеціальної педагогіки і психології, визначити особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з типовим розвитком та із загальним недорозвитком мовлення.
2. Визначити рівні сформованості активного діалогічного мовлення у старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення та типовим розвитком.
3. Розробити методику проведення літературної гри та встановити умови її впровадження в навчальний процес старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.
4. Вивчити вплив літературної гри на розвиток діалогічного мовлення старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових психологічних, логопедичних праць, присвячених темі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя розвитку діалогічного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення; розроблення серії методичних завдань для проведення констатувального експерименту; розробка літературних ігор для проведення формувального експерименту; порівняння результатів формувального та контрольного експериментів; кількісна обробка даних та визначення статистичної значущості даних, отриманих під час експерименту.

Ключові слова: літературна гра, діалогічне мовлення, загальний недорозвиток мовлення.

Любенко Людмила Віталіївна

Науковий керівник:

Хомик Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук

ПАРТНЕРСТВО РОДИНИ ТА ЛОГОПЕДА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ЛОГОПЕДИЧНОГО ВТРУЧАННЯ В УМОВАХ ПРИВАТНОЇ ПРАКТИКИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку логопедичної роботи вагомому роль відіграє партнерство між родиною та логопедом. Адже родинноцентрований підхід є дієвим методом під час корекційно-розвивальної роботи, що забезпечує зміну моделі взаємодії в процесі

логопедичного втручання (Є. Козлова, І. Мамайчук, О. Мастюкова, Г. Мішина, А. Московкіна, О. Половинкіна, О. Стребелева та ін.). На особливості стосунків батьків і дітей, важливість та сутність сімейного виховання наголошували свого часу Я. Коменський, В. Мономах, Г. Песталоцці, Ж. Руссо та ін. Значущість партнерства у педагогічній взаємодії висвітлено в працях О. Богініч, Г. Бондаренка, Ю. Волинець, О. Коханової, В. Ляудіс, О. Новоженіної, Н. Побірченко, Н. Пов'якель, В. Терещенко, Г. Чернявської.

Необхідність співпраці фахівців з родиною підкреслюють у своїх дослідженнях і науковці у галузі загальної та спеціальної педагогіки (Т. Афанасьєв, Н. Бабич, Л. Вавіна, А. Висоцька, Т. Дегтяренко, Т. Ілляшенко, К. Журба, А. Колупаєва, О. Кононко, В. Кузя, С. Миронова, В. Омеляненко, М. Рождественський, О. Романенко, Т. Скрипник, М. Фіцула, Л. Ханзерук, О. Чеботарьова, А. Шевцов, Д. Шульженко та ін.).

Зокрема, ефективність логопедичного втручання, як результат успішної співпраці логопеда та родини, засвідчують твердження С. Коноплястої, В. Кисличенко, О. Музичук, С. Молчанової, С. Пахомової, Ю. Рібцун, О. Степанової, Т. Філічевої, О. Шумілової. Своєю чергою, J. Epstein наголошує, що продуктивна співпраця можлива лише за умови сформованості у батьків та педагогів готовності до взаємодії на рівних, партнерських засадах з опорою на обов'язковість виконання взятих на себе зобов'язань кожного члена команди. Дослідження А. Колупаєвої та Л. Наконечної доводять, що родина та педагоги є партнерами у вихованні й навчанні дітей з метою максимального використання виховного потенціалу. Наукові розвідки А. Московкіної, О. Половинкіної, О. Стребелевої підтверджують, що логопедичний супровід родини, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення, є надважливим під час корекційно-розвивальної роботи і потребує постійної підтримки та допомоги з боку фахівця.

Зокрема, особливу увагу варто зосередити на роботі приватного логопеда, який безпосередньо несе відповідальність за налагоджений зв'язок з родиною дитини, яка має порушення мовлення. Адже від цього залежить як корекційно-розвивальна робота на будь-якому її етапі, так і сам результат логопедичного втручання (О. Невмержицька, Н. Ніщева, В. Тарасун, Ю. Рібцун, О. Скорик, О. Славінська, І. Хмільєвська та ін.). І якщо таке втручання засноване на тісній взаємодії з родиною, то це позитивно впливає на дитину. По-перше, їй подобається, що мама або тато цікавляться заняттями, допомагають робити вправи, і тому в дитини не виникає думок, що його «закидають» на пів години до логопеда аби відпочити. По-друге, логопед відчуває цінність своєї роботи, коли батьки консультуються, запитують і проявляють розуміння.

Отже, недостатня участь родини у корекційно-розвивальному процесі зумовлюють доцільність здійснення даного дослідження, яке актуалізує необхідність вдосконалення системи організації логопедичної роботи в партнерстві з родиною в умовах приватної практики.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості партнерства родин дітей з порушеннями мовлення та логопеда в процесі логопедичної роботи та розробити методичні рекомендації задля їх ефективної взаємодії в умовах приватної практики.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Проаналізувати стан розробленості теми дослідження у спеціальній психолого-педагогічній літературі.
2. Розробити анкету щодо дослідження особливостей партнерства родини та логопеда в процесі логопедичної роботи.
3. Визначити особливості партнерства родини дітей із порушеннями мовлення та логопеда в умовах приватної практики.
4. Розробити методичні рекомендації щодо ефективного партнерства родин дітей з порушеннями мовлення та логопеда з метою вдосконалення системи організації логопедичної роботи в умовах приватної практики.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових праць щодо проблеми дослідження з метою визначення науково-теоретичних засад досвіду партнерства родини та логопеда в процесі ефективного логопедичного втручання; дослідження особливостей партнерства родини та логопеда в процесі логопедичної роботи; кількісна та якісна обробка отриманих результатів експерименту; розроблення методичних рекомендацій задля ефективного партнерства

родин дітей з порушеннями мовлення та логопеда з метою вдосконалення системи організації логопедичної роботи в умовах приватної практики; формулювання загальних висновків на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: партнерство, взаємодія, логопедичне втручання, родина, логопед, дитина з порушеннями мовлення, приватна практика.

Машковська Тетяна Володимирівна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ДВОМОВНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Мовлення є вищим психічним процесом, формою передачі думки та способом комунікації. Розвитку мовленнєвої діяльності передують оволодіння рідною мовою в дошкільному віці й становить підґрунтя подальшого розвитку особистості, засвоєння національних та загальнолюдських цінностей.

Сучасні дослідження науковців у галузі соціології, лінгвістики, психології, педагогіки свідчать про постійне збільшення кількості дітей із двомовністю. Разом із цим стають актуальними питання вивчення не тільки закономірностей мовленнєвого розвитку таких дітей, а й нейролінгвістичного компонента двомовності, зокрема, необхідності вивчення означеної проблематики в дітей із порушеннями мовлення та розроблення шляхів попередження мовленнєвих дисфункцій у двомовних дітей дошкільного віку.

У науковій літературі неоднозначно трактується оцінка впливу двомовності на розвиток мовлення та особистості загалом. Так, А. Богуш, Є. Верещагін, С. Жаботинська, К. Крутій, О. Тараненко, А. Супрун зауважують, що поняття двомовності означає володіння людиною двома мовами на рівні їх розуміння та вільного спілкування, оволодіння другою мовою сприяє розширенню кругозору, пізнавальному розвитку, розвитку всіх психічних процесів, зокрема, пам'яті, мислення. Проте, негативні наслідки впливу двомовності констатують фахівці в галузі логопедії. Є. Бабаєва, Л. Белякова, Є. Дьякова, Ю. Курбангалієва, А. Харенкова зазначають, що двомовність у дітей із мовленнєвими дисфункціями часто стає чинником ризику появи тяжких мовленнєвих порушень, переважно центральної нервової системи, що може призводити до заїкання, мутизму, порушень мовленнєвого мислення, емоційних стресів тощо.

В українській царині представлені дослідження двомовності вивчаються переважно з педагогічної точки зору, натомість, цікавими є дослідження нейролінгвістичного компонента двомовності в царині нейролінгвістики та нейрологопедії. Це дає змогу розглянути механізми обробки двох мов, спираючись на нейрологопедичний аналіз мовленнєвої діяльності, що розширить розуміння впливу двомовності на розвиток мовлення дітей із мовленнєвими дисфункціями.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити стан сформованості нейролінгвістичного компоненту двомовності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення, окреслити шляхи попередження порушень мовлення в означеної групи дітей.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Теоретично проаналізувати наукову літературу з проблем формування механізмів мовлення у двомовних дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.
2. Емпірично дослідити стан сформованості механізмів мовлення у двомовних дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.
3. Визначити особливості нейролінгвістичного компоненту у зазначеної категорії дітей.
4. Розробити методичні рекомендації з попередження порушень мовлення у двомовних дітей дошкільного віку для педагогів, вчителів-логопедів та батьків.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – аналіз психолого-педагогічних, лінгвістичних, нейролінгвістичних та нейрологопедичних наукових джерел щодо особливостей нейролінгвістичного компонента двомовності в дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення; узагальнення теоретичних даних і результатів констатувального експерименту з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя для визначення особливостей нейролінгвістичного компонента двомовності в дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення; емпіричні – діагностика стану сформованості механізмів мовлення у двомовних дітей дошкільного віку, експеримент; статистично-математичні – кількісна та якісна обробка даних, інтерпретація результатів щодо особливостей нейролінгвістичного компонента двомовності в дітей дошкільного віку.

Ключові слова: двомовність, нейролінгвістичний компонент, мовленнєва діяльність, механізми мовлення, дисфункції, білінгвізм.

Мельник Вероніка Миколаївна

Науковий керівник:

Таран Оксана Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Актуальність дослідження. Наразі в Україні відбувається активний процес впровадження та вдосконалення інклюзивного освітнього середовища, що вимагає створення нових й вдосконалення існуючих методів і підходів щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з розладами аутистичного спектра.

Дослідженню питань діагностики, розвитку, соціалізації дітей та осіб з аутизмом присвячені наукові праці як закордонних (Н. Asperger, L. Kanner, P. Mundy, L. Oberman, R. Paul), так і вітчизняних (Н. Базима, І. Логвінова, С. Конопляста, У. Мамохіна, Т. Сак, М. Свідерська, Г. Супрун, Г. Хворова, М. Шеремет, Д. Шульженко) науковців. Важливі аспекти щодо підготовки осіб з розладами аутистичного спектра до шкільного навчання, організації їх освітнього середовища та специфіки навчання розкривають у своїх працях низка науковців, зокрема, серед них: Н. Байкіна, Т. Куценко, Н. Лаврентьєва, Л. Нурієва, І. Недозим, Т. Скрипник.

Проте і досі лишається актуальною проблема комплексного обстеження, попередження виникнення та подолання труднощів засвоєння академічних знань та умінь, зокрема, навичок письма у молодших школярів з розладами аутистичного спектра. Так, загальних аспектів розвитку компонентів писемного мовлення торкалися Е. Данілавічуте, В. Ільяна, В. Махоня, Л. Тенцер, Н. Чередніченко, а підходи щодо формування навичок письма саме в учнів з аутизмом, починаючи зі стимулювання потреби в їх оволодінні, розглядали О. Аль-Мраят, І. Дмитрієва, В. Тарасун, Т. Oswald, M. Zajic.

Проблема формування письма у дітей з аутизмом, на думку Р. Кубадієвої та З. Мечукаєвої, зумовлена наявними об'єктивними моторними труднощами, що необхідно їм долати при відсутності достатньої мотивації до цього. До того ж, автори зазначають, що письмо, як графомоторна навичка, є одним із засобів альтернативної комунікації, що актуально для дітей з розладами аутистичного спектра. Саме тому, є необхідним створення методичного забезпечення щодо формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та емпірично перевірити ефективність методики формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Теоретично проаналізувати наукову літературу з проблеми формування навичок письма у дітей з розладами аутистичного спектра.
2. Розробити діагностичний інструментарій щодо визначення стану сформованості навичок письма у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.
3. Емпірично дослідити стан сформованості навичок письма у дітей старшого дошкільного віку з аутизмом.
4. Розробити та перевірити ефективність методики формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз, систематизація, узагальнення навчально-методичної літератури та наукових публікацій щодо теми дослідження; розроблення діагностичного інструментарію для вивчення стану сформованості навичок письма у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра та проведення констатувального експерименту; розроблення методики формування навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектра, її апробація та визначення ефективності у ході формувального експерименту; застосування кількісного та якісного аналізу даних щодо констатувального та формувального експериментів, інтерпретація та систематизація результатів дослідження, формулювання висновків.

Ключові слова: графомоторні навички, розлади аутистичного спектра, формування навичок письма, діти молодшого шкільного віку.

Мережко Віталіна Віталіївна

Науковий керівник:

Лопатинська Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЖУВАННЯ ТА КОВТАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ГРУПИ РИЗИКУ

Актуальність дослідження. Формування правильного ковтання та жування впливає на становлення мовлення, що в свою чергу, унеможливує або мінімізує прояви мовленнєвих порушень та сприяє розвитку психічної активності дитини в цілому. Тому мовлення є однією з основних функцій людини, необхідних для того, щоб вести повноцінне життя. Природним періодом формування вимови є перші три роки життя дитини і якщо в цей час не створити сприятливих умов для формування цієї функції, надалі компенсувати її буде значно складніше.

У фізіологічному відношенні мовлення є складним руховим актом. Воно утворюється на основі рухів мовленнєвої мускулатури, включаючи м'язи гортані та м'язи дихання. Відчуття від руху м'язів артикуляції, так само, як тонус артикуляційної мускулатури, формується на першому році життя в тріаді ковтання-жування-мовлення.

Акт жування важливий у формуванні моторної сторони мовлення. При переживанні твердої їжі беруть участь м'язи щік (щока підштовхує харчову грудку на корінь язика), що створює внутрішньоощічний тиск, який є важливим для здатності вимовляти приголосні звуки. При подрібненні їжі зубами працюють щелепи, що впливає на формування прикусу. Батьки малюків часто використовують у дитячому раціоні м'яку їжу. По-перше, це зручно – у магазинах достаток різноманітних пюре. По-друге, мами часто бояться, що дитина подавиться. По-третє, скорочується час годування – ковтати швидше, ніж жувати. По-четверте, дитина чиста та простір навколо дитини чистий. Якщо дитина не вміє жувати, вона не отримує багаторазового тренування всіх м'язів артикуляційних органів. Відповідно, знижується тонус апарату артикуляції: щоки товсті, приспущені, рот відкритий, язик може знаходитися на порозі нижньої губи, може спостерігатися саливація. Низький тонус м'язів може призвести до дизартрії (порушення звуковимови внаслідок порушення іннервації м'язового апарату). Розкритий рот формує неправильний (ротевий) тип дихання.

Результатами дисфункції процесів ковтання та жування у дітей раннього віку є міофункціональні порушення, які призводять до розбалансування м'язових патернів та появи спотворених м'язових стандартів, що ускладнює процес становлення усного мовлення в цілому та фізіологічного розвитку артикуляційного апарату зокрема. Порушення тону (від гіпотонічного до спастичного) жувальних та/або м'язів, зумовленого порушенням функцій зубощелепної системи, відносять до міофункціональних порушень.

Вивченням взаємозв'язку процесів жування та ковтання з порушенням будови органів артикуляційного апарату опікувались медики-науковці С. Кабанчук, К. Лихота, І. Черняхов. Зазначені науковці клінічно обґрунтували взаємозв'язок аномалій і деформацій прикусу з функціональним станом щелепно-лицевої ділянки. Вчені дійшли висновку, що на стан прикусу впливає відсутність твердої їжі в раціоні малюка, що також веде за собою порушення артикуляційного апарату, яке, як наслідок, може слугувати виникненням порушень мовлення і навіть його відсутність.

Значущість проблеми вивчення особливостей прояву дисфункції процесів ковтання та жування у дітей раннього віку групи ризику підтверджується статистичними даними щодо збільшення кількості дітей із аномаліями кісткової та м'язової систем периферійних органів артикуляції, дисфункціями процесів жування, дихання, ковтання, які характеризуються ускладненим патогенезом становлення фонетичної системи мови та мовленнєво-комунікативної діяльності; синдромологічними проявами у звуковимовному механізмі й перешкоджає своєчасному та повноцінному формуванню комунікативної функції мовлення та мовленнєвої активності. Зважаючи на практичну значущість питання та враховуючи відсутність цільових програм абілітації та корекції дітей раннього віку групи ризику із проблемами функцій жування, ковтання, мовлення, актуальною і своєчасною є і мета магістерської роботи.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати вплив сформованої навички жування та ковтання на анатомо-фізіологічний розвиток артикуляційного апарату та експериментальним шляхом довести ефективність системи роботи з формування навичок жування та ковтання в корекції міофункціональних порушень у дітей раннього віку групи ризику.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми взаємозв'язку та взаємозалежності навички жування, ковтання та якісних порушень анатомо-фізіологічного розвитку артикуляційного апарату.
2. Визначити стан сформованості навички жування та ковтання у дітей раннього віку групи ризику.
3. Розробити систему роботи з формування навичок жування та ковтання у дітей раннього віку групи ризику та перевірити її ефективність.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових праць, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного та методологічного підґрунтя; визначення діагностичного інструментарію щодо виявлення проблем жування, ковтання та органів артикуляції у дітей раннього віку групи ризику (аналіз анамнестичних даних, медичної документації, визначення змісту та технології виявлення проблем жування та ковтання); розробка авторської анкети з метою встановлення причин порушень процесів жування та ковтання і встановлення взаємозалежності зі станом сформованості артикуляційного апарату; проведення формувального та контрольного експериментів з метою визначення ефективності розробленої системи; кількісно-якісна обробка даних та визначення статистичної значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: жування, ковтання, дисфагія, артикуляційний апарат, ранній вік, група ризику.

Онищук Ірина Олександрівна

Науковий керівник:

Луцько Катерина Василівна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність дослідження. Зв'язне мовлення передбачає опанування учнями з особливими освітніми потребами (ООП) активним і пасивним словниковим запасом, граматичними особливостями мовлення, логікою викладу тексту (усного, писемного). Особливого значення набуває навчання таких учнів здатності самостійно і послідовно породжувати зміст тексту та сприймати й розуміти зв'язне повідомлення співрозмовника. Діти з особливими освітніми потребами мають труднощі, насамперед, з власними висловлюваннями, губляться, якщо не мають наочної опори, не вміють скласти план розповіді, а запропоновану послідовність викладу змісту не здатні утримувати в своїй пам'яті. Ці фактори впливають на психологічно нестабільний стан дитини, оскільки у неї з'являється страх перед розповіддю або виступом, що може призвести до логофобії.

Особливості формування зв'язного мовлення у дітей із типовим розвитком та з особливими освітніми потребами висвітлено у численних психолого-педагогічних та психолінгвістичних наукових дослідженнях: А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, В. Гербова, Л. Глухенька, Л. Зданевич, А. Зрожевська, О. Мартинчук, Ю. Рібцун, Н. Смольнікова, В. Тищенко, Є. Флеріна, В. Hopkins, В. Ronald, D. Plummer та інших. Проте ця тема залишається актуальною й досі, оскільки труднощі в оволодінні зв'язним мовленням діти з ООП часто переносять із дошкільця у навчальний процес початкової школи.

Якість навчальної діяльності і успіхи дитини залежать від того, наскільки правильно були сформовані передумови породження нею зв'язного мовлення, а саме: усвідомлення потреби та уміння формулювати фрази, структурувати їх, вибудовувати логічний ряд фраз (речень), проявляти самостійність при породженні сюжету тексту. При забезпеченні учнів з ООП ефективною методикою оволодіння зв'язним монологічним мовленням доцільним є використання моделювання змісту тексту, з опорою на наочність, що уможливорює озвучення власної думки, породження мовлення на основі логічно обумовленої схеми. Цей підхід, заснований на розвиткові уяви школяра/школярки, наочно-дійової та наочно-образної пам'яті, логічного мислення, здатний забезпечити підвищення якості мовлення учня початкової школи з ООП, зокрема і зв'язного тексту (усного, писемного).

За допомогою наочного моделювання дитина може краще планувати свою розповідь, оскільки має зорову опору, що забезпечує розвиток логіки поєднання фраз (речень) у тексті, покращує пам'ять дитини, виховує впевненість у своїх діях.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості формування зв'язного мовлення та запропонувати ефективні підходи до застосування наочного моделювання як засобу удосконалення розвитку зв'язного мовлення в учнів початкової школи з особливими освітніми потребами.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Проаналізувати теоретичні джерела щодо застосування наочного моделювання в формуванні зв'язного мовлення в учнів початкових класів з типовим розвитком та особливими освітніми потребами.
2. Визначити обізнаність фахівців щодо застосування наочного моделювання в роботі з учнями початкової школи.
3. Розробити критерії та перевірити стан сформованості зв'язного мовлення в учнів початкових класів.
4. Розробити і експериментально перевірити методику формування в учнів початкової школи з особливими освітніми потребами зв'язного мовлення засобами наочного моделювання.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз, узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження з метою накопичення науково-теоретичного підґрунтя розвитку зв'язного мовлення засобами наочного моделювання в учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; зіставлення, узагальнення та систематизація результатів наукових досліджень з метою розроблення критеріїв, показників та завдань для визначення стану зв'язного мовлення в учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; проведення констатувального етапу дослідження, спрямованого на вивчення реальних показників розвитку зв'язного мовлення учнів; розроблення методики розвитку зв'язного мовлення засобами наочного моделювання в учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребам та перевірка її ефективності з використанням методів математичної статистики для кількісної обробки даних, отриманих під час експериментального дослідження.

Ключові слова: зв'язне мовлення, комунікативна функція, монологічне мовлення, наочне моделювання.

Подшивалова Олена Миколаївна

Науковий керівник:

Федоренко Оксана Філімонівна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОІГОР У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Сьогодні в загальній дитячій популяції спостерігається значна кількість дітей з різноманітними складними порушеннями у розвитку, в тому числі і мовленнєвому. Мовленнєві процеси є вищою психічною функцією, яка розвиваються у процесі онтогенезу за певними законами формування фізичного розвитку, вказуючи одночасно на рівень актуального психічного розвитку. Зростаюча кількість дітей із загальним недорозвитком мовлення не є виключенням.

Загальний недорозвиток мовлення є системним мовленнєвим порушенням, що проявляється у недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному та / чи експресивному рівні, а також тих функцій та операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей).

Діти із загальним недорозвитком мовлення потребують посиленої стимуляції (мозкових довербальних, немовленнєвих й мовленнєвих нейронних систем) з боку дорослих через впровадження сучасних нейропсихологічних методів і методик.

У зв'язку з широкими можливостями нейрокорекційної роботи (А. Семенович, В. Колганова, О. Пивоварова) у педагогічну роботу доцільно включати блоки з нейрокорекційних методик.

Сучасна нейропсихологія в останні роки активно займається вивченням проблем діагностичної, профілактичної та корекційної роботи з дітьми, які мають порушення в розвитку і труднощі в навчанні. Вивчення стану мовленнєвих функцій дитини – одна з найважливіших сторін нейропсихологічного обстеження. Нейропсихологічний метод займає особливе місце серед методів обстеження, оскільки лише він на сьогодні дозволяє оцінити і описати ті системно-динамічні перебудови, які супроводжують психічний розвиток дитини з точки зору мозкового забезпечення.

Проблема використання нейропсихологічного підходу знаходить своє відображення у науковій літературі, зокрема: нейропсихологічної діагностики та корекції в дитячому віці (Т. Візель, О. Лурія, Ю. Мікадзе, К. Островська, А. Семенович, Т. Фотекова, Л. Цветкова, Д. Шульженко та ін.); системного підходу діагностики й корекції психофізичного розвитку дітей з мовленнєвими розладами (Н. Бабиц, Е. Данілавичюте, Н. Лопатинська, К. Луцько, І. Мартиненко, Н. Пахомова, М. Шеремет та ін.). Водночас багато питань у цій сфері залишаються невивченими на

практичному рівні, зокрема й щодо використання нейроігор у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Отже, аналіз літературних джерел дав змогу зробити висновок про актуальність і практичну значущість теми дослідження «Особливості використання нейроігор у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та практично перевірити ефективність використання нейроігор під час корекції загального недорозвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз з питань загального недорозвитку мовлення дітей дошкільного віку.
2. Висвітлити специфіку використання нейропсихологічного підходу під час корекції загального недорозвитку мовлення дітей дошкільного віку.
3. Розробити діагностичний інструментарій та визначити особливості нейропсихологічних порушень у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.
4. Розробити та апробувати методику використання нейроігор у роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні (аналіз, порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у педагогічній, психологічній та спеціальній літературі); емпіричні (спостереження, опитування, анкетування, бесіда, виконання нейропсихологічних проб, спрямованих на дослідження зорового гнозису, просторових уявлень і логіко-граматичних конструкцій, кінестетичного праксису, міжпівкульної взаємодії, слухомовленнєвої зони, пам'яті, уваги, порівняльний аналіз); методи обробки та інтерпретації даних (кількісний та якісний аналіз даних, інтерпретація та систематизація результатів дослідження, формулювання висновків).

Ключові слова: нейроігри, загальний недорозвиток мовлення, дошкільний вік, нейропсихологічна діагностика, розвиток мовлення.

Романюк Ірина Анатоліївна

Науковий керівник:

Софій Наталія Зіновіївна,
кандидат педагогічних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБЛИВИХ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ВЧИТЕЛЕМ-ЛОГОПЕДОМ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти ефективно забезпечення особливих освітніх потреб учнів, які цього потребують, набуває особливої актуальності. У цьому контексті особливої уваги набуває робота вчителя-логопеда у складі команди психолого-педагогічного супроводу. У Законі України «Про освіту» визначено поняття особи з особливими освітніми потребами як «особи, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту».

Велику роль у забезпеченні особливих освітніх потреб учнів відіграє вчитель-логопед у складі команди психолого-педагогічного супроводу. Саме команда, розглядаючи кожну дитину з особливими освітніми потребами, складає індивідуальну програму розвитку (ІПР), регулює навчальний процес учня, за потреби корегує ІПР, на основі висновку інклюзивно-ресурсного центру забезпечує корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні заняття, стимулює дитину до кращих результатів.

У наш час кожний заклад освіти і кожна людина, зокрема, мають бути толерантними, розуміти відмінності інших та намагатись вплинути на прогрес в розвитку учнів з особливими

освітніми потребами, мінімізувати бар'єри, що перешкоджають учням з особливими освітніми потребами досягнути свого максимального потенціалу, та підвищувати рівень життя кожного в інклюзивному освітньому середовищі.

Вивченню питання роботи команди в умовах інклюзивного освітнього середовища присвячено праці В. Азіна, Л. Байди, С. Бутова, Г. Герасима, Я. Грибальського, Е. Данілавичюте, Е. Добина, Н. Дятленко, С. Єфімової, Л. Климанської, С. Королюк, О. Красюкової-Еннс, В. Крижанівського, С. Литовченко, І. Луценко, О. Мартинчук, Ю. Найди, А. Паливоди, Т. Скрипник, Н. Софій, J. Deppele, D. Harvey, T. Lorman.

Мета роботи: теоретичне обґрунтування та дослідження ефективних підходів роботи вчителя-логопеда у складі команди психолого-педагогічного супроводу для забезпечення особливих освітніх потреб учнів початкової школи.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблем забезпечення особливих освітніх потреб учнів.
2. Емпірично дослідити стан готовності вчителя-логопеда до роботи в складі команди психолого-педагогічного супроводу.
3. Визначити особливості роботи логопеда у складі команди психолого-педагогічного супроводу.
4. Розробити методичні рекомендації щодо забезпечення особливих освітніх потреб для учнів початкової школи.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз наукових, навчально-методичних праць зі спеціальної та інклюзивної педагогіки, присвячених проблемі дослідження, з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя поняття інклюзія, забезпечення особливих освітніх потреб учнів вчителем логопедом в складі команди психолого-педагогічного супроводу; узагальнення та систематизація результатів наукових досліджень з метою розроблення критеріїв, показників для визначення стану готовності вчителя-логопеда до роботи в складі команди психолого-педагогічного супроводу та особливостей цієї роботи; якісний та кількісний аналіз результатів емпіричного дослідження; розроблення методичних рекомендацій щодо забезпечення особливих освітніх потреб для учнів початкової школи

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне освітнє середовище, особливі освітні потреби, команда психолого-педагогічного супроводу.

Сенедяк Тетяна Сергіївна

Науковий керівник:

Бабич Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ РОДИН ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ІЗ ГРУП РИЗИКУ

Актуальність дослідження. Сім'я є складною системою соціального функціонування особистості, де відбувається її соціалізація й отримання першого життєвого досвіду, це цілісна структура, що з часом і за умови впливу різних негативних чинників може змінюватися. Л. Оліференко виділяє декілька груп факторів ризику для сім'ї, серед яких значне місце займають медико-біологічні, зокрема, народження в родині дитини з порушеннями розвитку внаслідок спадковості, передчасних пологів, хвороби батьків, травм внутрішньоутробного розвитку тощо.

Народження дитини, яка знаходиться в групі ризику, змінює сімейну динаміку, що за певних умов може стати дисфункціональною. Саме тому актуальним постає питання надання таким родинам раннього супроводу, де значне місце займає консультування батьків щодо розвитку дитини, зокрема, мовленнєвого.

Термін «консультування» вивчається в різних галузях: медичній (А. Айви, Б. Ворник, М. Бурно, Б. Карвасарський, О. Карагодіна, В. Макаров, В. Менделевич та ін.); психологічній (Г. Абрамова, С. Васьківська, С. Гледдинг, П. Горностаї, А. Єлизаров, Р. Кочюнас, О. Красило, О. Лютова-Робертс, В. Меновщиков, Р. Мей, Р. Немов та ін.); соціально-педагогічній (Л. Завацька, А. Капська, В. Сорочинська, Т. Шишковець та ін.). Це поняття передбачає безпосередню роботу з людьми, яка є спрямованою на розв'язання певних проблем клієнта, де основним засобом впливу є спеціально організована бесіда.

Логопедичне консультування виступає як одна із важливих форм роботи вчителя-логопеда із сім'єю, адже саме родина має безперечну пріоритетність у мовленнєвому розвитку дитини (Л. Виготський, О. Вінарська, М. Кольцова, М. Лісіна). Ця думка є актуальною й дотепер та знаходить своє відображення в роботах сучасних авторів (Н. Григоренко, В. Кисличенко, D. Bouldy, Lydia V. Flasher, T. Fogle).

Отже, актуальним є підвищення рівня консультативної компетентності вчителя-логопеда та розробка методичних рекомендацій щодо консультування, а саме: реалізація консультативної діяльності з метою інформування, допомоги та підтримки родин, які виховують дітей раннього віку із груп ризику.

Аналіз науково-теоретичних джерел дав змогу з'ясувати, що батьки потребують більшої кількості інформаційної підтримки та супроводу на кожному етапі розвитку дитини (Bhawna Arya, Julie S. Glickstein, Stéphanie M. Levasseur, Ismeé A. Williams). В Україні ця проблема є надзвичайно актуальною, адже активно розбудовується система раннього втручання.

Отже, консультування є спеціально організованим заходом, що має сприяти розумінню батьками того, що саме вони є тією рушійною силою, яка може допомогти власній дитині ще на ранніх етапах її розвитку. Однак, система логопедичного консультування родин, які виховують дітей із групи ризику, в Україні є недостатньо розвиненою та потребує розбудови та удосконалення. Розроблення методичних рекомендацій щодо логопедичного консультування батьків дітей раннього віку з груп ризику допоможе вчителям-логопедам організувати освітній маршрут для дитини, починаючи з перших днів її життя. Отже, пошук та розроблення маршруту/алгоритму логопедичного консультування спонукали до вибору теми магістерського дослідження.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості логопедичного консультування батьків дітей раннього віку із груп ризику та розробити методичні рекомендації щодо його проведення.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблематики дослідження.
2. Розробити діагностичний інструментарій для виявлення особливостей логопедичного консультування родин дітей із груп ризику раннього віку.
3. Визначити особливості логопедичного консультування родин дітей із груп ризику раннього віку.
4. Розробити методичні рекомендації щодо логопедичного консультування відповідно до запитів батьків дітей із груп ризику раннього віку.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: аналіз науково-методичної літератури для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; проведення глибокого інтерв'ю з метою визначення потреб та запитів батьків; обробка даних для узагальнення і систематизації результатів дослідження та їхня інтерпретація; розроблення методичних рекомендацій щодо логопедичного консультування відповідно до запитів батьків дітей із груп ризику раннього віку.

Ключові слова: логопедичне консультування, родини, діти раннього віку, групи ризику, бесіда.

Суховець Наталія Миколаївна

Науковий керівник:

Хомик Тетяна Василівна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО ПРАКСИСУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ КРІОТЕРАПІЇ

Актуальність дослідження. Формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку є важливим компонентом у розвитку їхнього мовлення, що забезпечує автоматизований процес правильної вимови звуків рідної мови різного ступеня складності.

Вітчизняні та зарубіжні дослідження останніх років засвідчують про щорічне збільшення кількості дітей із мовленнєвими труднощами. Одним із найбільш поширених порушень у дітей дошкільного віку є загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ), якому притаманний специфічний розвиток всіх компонентів мовленнєвої діяльності та моторної сфери, зокрема і артикуляційної моторики (Т. Візель, Є. Груленко, Е. Данілавічюте, Б. Монделаерс, Ю. Рібцун, Є. Соботович, Л. Трофименко, М. Шеремет, Е. Thelen та ін.).

Особливості формування артикуляційного праксису у дітей з порушеннями мовлення досліджували Л. Лопатіна, О. Мастюкова, Н. Пиляєва, Ю. Рібцун, Ю. Родін, К. Тичина, Т. Філічева, Л. Фоміна, М. Шеремет, М. Varichello, А. Bertagnolli та ін. Автори констатують, що для дошкільників із означеними розладами характерні прояви артикуляційної диспраксії та апраксії (порушення виконання довільних артикуляційних рухів, пошуку правильної артикулеми для вимови того чи іншого звука, труднощі контролю над рухами органів артикуляції та послідовності їх виконання тощо).

Дослідження Л. Лопатіної, Г. Проглядової, Ю. Рібцун та ін. доводять, що у дітей із загальним недорозвитком мовлення артикуляційний праксис характеризується недостатністю обсягу рухів органів артикуляційного апарату; труднощами у відтворенні точності рухів язика та губ; спотворенні серії рухів зазначених органів; зниженні тону м'язів артикуляційного апарату; уповільненні темпу рухів органів артикуляції; труднощами у здатності до утримання та переключення артикуляційних рухів і укладів тощо. Зокрема, науковці відмічають наявність у переважної більшості дошкільників із ЗНМ гіперкінезів у м'язах артикуляційного апарату, тремору та/або зміни тону язика, губ та м'якого піднебіння; супутніх рухів у означених органах. Визначені особливості, за результатами дослідження кінетичного та кінестетичного праксису у дітей із загальним недорозвитком мовлення, виявили і підтвердили Н. Кібальна, Д. Кошман, В. Музика, К. Тичина, О. Шегера та ін.

Дані твердження підкріплюють теорію О. Лурія щодо взаємозв'язку стану сформованості артикуляційного праксису зі станом розвитку центральної нервової системи, іннервації органів артикуляції та провідникових шляхів (аферентних і еферентних).

Відтак, незважаючи на наявність численних досліджень щодо артикуляційного праксису у дошкільників із порушеннями мовлення, існує потреба у залученні сучасних методів у корекційно-розвиткову роботу. Одним із таких нетрадиційних засобів є кріотерапія, яка набула свою популярність у сфері медицини (фізіотерапії та реабілітації). Її суть полягає у використанні дозованого холоду шматочками льоду на м'язи артикуляційного апарату та дрібного праксису дитини з метою розвитку її тактильних відчуттів, активізації іннервації м'язів артикуляційної та дрібної моторики (В. Акименко, О. Баранов, В. Галущенко, О. Карпенко, О. Коденко, Н. Ушакова та ін.).

Відповідно, все вище зазначене й зумовило вибір теми дослідження у такому трактуванні «Особливості формування артикуляційного праксису у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами кріотерапії».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити стан сформованості артикуляційного праксису у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II-III рівня та розробити шляхи його корекції засобами кріотерапії.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз науково-методичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження.

2. Емпірично дослідити стан сформованості артикуляційного праксису у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II-III рівня.
3. Визначити особливості сформованості артикуляційного праксису у означеної категорії дітей.
4. Розробити та практично перевірити елементи корекційно-розвиткової роботи із застосуванням кріотерапії з метою формування артикуляційного праксису у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II-III рівня.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є використання низки методів: *теоретичних*: аналізу науково-методичної та спеціальної літератури щодо особливостей формування артикуляційного праксису в онтогенезі та дизонтогенезі; *емпіричних*: констатувального, формувального та контрольного експериментів з метою визначення стану сформованості артикуляційного праксису у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II-III рівня та з'ясування ефективності запропонованих елементів корекційно-розвиткової роботи із застосуванням кріотерапії у означеної категорії дітей; *статистичних*: кількісного і якісного аналізу отриманих експериментальних даних.

Ключові слова: артикуляційний праксис, диспраксія, апраксія, діти старшого дошкільного віку, загальний недорозвиток мовлення, кріотерапія.

Токарєва Анастасія Володимирівна

Науковий керівник:

Тищенко Владислав Володимирович,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИКО-ПСИХОЛОГО-ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ З ХВОРОБОЮ АЛЬЦГЕЙМЕРА В УКРАЇНІ ТА ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

Актуальність дослідження. На сьогодні статистика захворювання на хворобу Альцгеймера дедалі зростає, понад 40% всіх випадків деменції – це хвороба Альцгеймера, яка є найпоширенішим захворюванням з проградієнтним перебігом. Аналіз літератури свідчить про інтерес зарубіжних фахівців до питань супроводу осіб з хворобою Альцгеймера за допомогою медицини, психологічного супроводу та підтримки логопеда. Багато спеціалістів (G. McKhann, D. Knopman, H. Chertkow, B. Hyman, C. Jack, C. Kawas, J. Mortimer, A. Borenstein, K. Gosche, D. Snowdon, G. Livingston, J. Huntley, A. Sommerlad) досліджують проблематику ранньої діагностики хвороби Альцгеймера та вирішення особливостей її перебігу.

Науковці, які вивчають проблеми діагностики хвороби Альцгеймера (P. Crane, R. Walker, R. Hubbard, K. Anstey, N. Cherbuin, M. Budge, J. Young, A. Fitzpatrick, L. Kuller, D. Ives, Y. Stern, M. Sims, A. Diez Roux, S. Boykin та ін.) стверджують про багатофакторність хвороби Альцгеймера та підкреслюють ризик виникнення її у різних верств населення.

Одним з чинників, що суттєво ускладнює психічний стан осіб з хворобою Альцгеймера, є поступове суттєве погіршення стану їхнього мовлення (J. Gleason, H. Goodglass, L. Obler, E. Green, M. Hyde and S. Weintraub, M. Nicholas, L. Obler, M. Albert and N. Helm-Estabrooks). Однак аналіз даних вітчизняних наукових та методичних джерел з логопедії, нормативних документів, що регламентують роботу логопеда в закладах охорони здоров'я, дає підстави стверджувати, що система комплексного медико-психолого-логопедичного супроводу цієї категорії хворих в Україні сформована недостатньо. Власне це і спрямовує нас на пошук ефективних шляхів вирішення цієї проблеми в науково-методичних та організаційних розробках наших колег з Північної Америки, де така система існує вже багато років (M. Sano, J. Levine, M. Mittelman, S. Chapman, M. Weiner, A. Rackley, L. Hynan, J. Zientz, Y. Lakmache, M. Lassonde, S. Gauthier, J. Frigon, F. Lepore, H. Ulatowska, K. King, J. Johnson, D. McIntire).

Мета дослідження: на основі аналізу та порівняння стану та особливостей системного медико-психолого-логопедичного супроводу осіб з хворобою Альцгеймера в Україні та Північній

Америці розробити методичні рекомендації для українських фахівців-логопедів щодо організації та методичного забезпечення допомоги особам з хворобою Альцгеймера.

Відповідно до мети визначено **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел з проблеми дослідження та з'ясувати на цій основі медичні, психологічні та логопедичні компоненти порушення психофізичного розвитку при хворобі Альцгеймера.
2. На основі аналізу, порівняння і узагальнення з'ясувати стан, особливості, закономірності та тенденції розвитку системи медико-психолого-логопедичного супроводу осіб з хворобою Альцгеймера в Північній А та Україні.
3. На основі проведеного компаративного аналізу розробити методичні рекомендації щодо організації та методичного забезпечення логопедичної допомоги в системі комплексного медико-психолого-логопедичного супроводу осіб з хворобою Альцгеймера в Україні.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичний аналіз і синтез вітчизняного та зарубіжного досвіду для обґрунтування особливостей медико-психолого-логопедичного супроводу осіб з хворобою Альцгеймера у Північній Америці та Україні, бесіди, анкетування з логопедами, керівниками закладів охорони здоров'я та родичами хворих, спостереження за організацією роботи логопеда в закладах охорони здоров'я, порівняння, узагальнення; методи обробки та інтерпретації результатів дослідження: якісний та кількісний аналіз отриманих даних, методи статистичної обробки емпіричних даних.

Ключові слова: хвороба Альцгеймера, медико-психолого-логопедичний супровід, Україна, Північна Америка, компаративний аналіз, логопедична робота з особами із хворобою Альцгеймера.

Чулинда Олександра Борисівна

Науковий керівник:

Данілавичюте Еляна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

ЛОГОПЕДИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ОПТИКО-ПРОСТОРОВИХ ТА ГРАФІЧНИХ ПОМИЛОК В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Період навчання у початковій школі характеризується виникненням у здобувачів освіти внутрішньої інтенції до набуття знань і бажання досягти успіхів у ньому (Е. Еріксон). Опанування елементарних культурних навичок, становлення логічного мислення і самодисципліни дають змогу отримати уявлення про встановлені правила і алгоритми поведінки у різних життєвих ситуаціях, що пов'язані з освітнім процесом і необхідністю ефективно взаємодіяти з однолітками і педагогами. Мова поступово перетворюється на основний інструмент набуття знань, а її писемна форма стає визначальною при організації роботи з підручником на уроці, під час виконання домашніх завдань, а також у процесі перевірки та оцінювання якості засвоєння шкільних знань (Е. Данілавичюте). Відтак дефіцит будь-якої зі складових психолінгвістичної структури означеної форми мови може спричиняти виникнення різних типів освітніх труднощів.

Багаторівнева система організації письма передбачає достатній рівень сформованості когнітивних та мовних функцій і операцій, що складають цілісний комплекс функціональних передумов писемної діяльності, уможливаючи здійснення звуко-буквеної символізації та реалізації графо-моторної програми за умови збереження психофізіологічної основи, яку забезпечує інтегративна взаємодія мовленнєво-рухової, слухової, рухової та оптичної аналізаторних систем (О. Лурія). Важливим є той факт, що функціонування оптичної аналізаторної системи приєднується останньою до всіх інших, адже оволодіння оптичними і графічними ознаками фонем відбувається після опанування акустичних і мовленнєво-рухових. Водночас учень початкової школи відразу починає стикатися з необхідністю активного

застосування саме останніх при виконанні вправ, які передбачені навчальною програмою, проте вони можуть виявитися недостатньо автоматизованими за причини індивідуальних особливостей формування нових нейронних зв'язків, що необхідні для ефективного забезпечення нового для досвіду дитини виду діяльності (Е. Данілавічюте). Графічні та оптико-просторові помилки, які часто репрезентовані замінами та змішуваннями у процесі письма літер (подібних за своїми оптико-просторовими або кінетичними ознаками), дзеркальним написанням букв та спотворенням їхнього графічного образу, починають супроводжувати писемну продукцію школярів молодшої ланки, а у деяких випадках не зникають самодовільно, набувають перманентного характеру, мають тенденцію до збільшення кількості (О. Гопіченко, Є. Собонович, Н. Чередніченко, Л. Тенцер). Численні дослідження науковців і спостереження практиків, що присвячені вивченню симптоматики і механізмів виникнення таких помилок, свідчать про їхню стійкість і негативний вплив не лише на якість опанування знань з предметів мовного циклу, а й у контексті інших навчальних галузей (Е. Данілавічюте, В. Ільяна, О. Корнев, Р. Лалаєва, Т. Пічугіна, В. Тарасун, Л. Тенцер, Н. Чередніченко).

Існуючий нині лінгводидактичний інструментарій дає змогу вчителям-логопедам надавати дієву допомогу, хоч водночас вона обмежується вузькопрофільними умовами організації стимулюючого середовища: чітко визначеним часом логопедичних занять, що відбуваються за усталеним розкладом, а також логопедичними методиками, які потребують застосування специфічних знань, і не можуть бути піддані механічній екстраполяції на інші ситуації функціонування дитини. Втім, саме останні складають значну частину облаштування її життєвого простору, ядром якого виступає класно-урочна система освітнього процесу. Моделювання кожного уроку передбачає включення певного переліку вправ, кожна з яких має свій психолінгвістичний алгоритм, один із компонентів котрого обов'язково вимагає наявності достатнього рівня готовності до оптико-просторової орієнтації і графо-моторної реалізації знаків мови. Їхня недосконалість потребує миттєвого реагування з боку вчителя, який має своєчасно створити необхідні адаптації і модифікації для задоволення потреб учня (Е. Данілавічюте, С. Литовченко), але який не є достатньо озброєним сучасними технологіями надання такої адресної лінгвістичної підтримки дитині, що аргументує необхідність організації подальших наукових розвідок, які мають на меті створення відповідних логопедичних стратегій для подолання графічних та оптико-просторових помилок у контексті класно-урочної системи навчання.

Теоретико-методологічні засади дослідження склали сучасні вітчизняні і зарубіжні положення: про писемне мовлення як складну усвідомлену форму мовленнєвої діяльності та її складову – письмо (Л. Виготський, О. Корнев, О. Леонтьєв, О. Лурія, Л. Цветкова); про складну психологічну структуру процесу письма, психологічні передумови і психофізіологічні механізми, що забезпечують його засвоєння (Б. Ананьєв, Т. Ахутіна, В. Бельтюков, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Корнев, О. Леонтьєв, О. Лурія, Є. Собонович, О. Токарева, Л. Цветкова); про симптоматику і причини виникнення помилок у писемній продукції школярів (О. Гопіченко, Е. Данілавічюте, Л. Тенцер, Н. Чередніченко; R. Deuel, M. Kay, S. Du Plessis; T Gargot, T. Asselborn, H. Pellerin, I. Zammouri, S. Anzalone, L. Casteran та ін.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання логопедичних стратегій подолання графічних та оптико-просторових помилок в учнів початкової школи.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми виникнення графічних та оптико-просторових помилок в учнів початкової школи.
2. Емпірично визначити поширеність і типологію графічних та оптико-просторових помилок, що характеризують писемну продукцію учнів початкової школи.
3. Теоретично обґрунтувати та розробити логопедичні стратегії подолання графічних та оптико-просторових помилок в учнів початкової школи.
4. Експериментально перевірити ефективність логопедичних стратегій подолання графічних та оптико-просторових помилок в учнів початкової школи.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – аналіз психолінгвістичних, нейропсихологічних, нейрологопедичних, психолого-педагогічних джерел з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя виявлення причин, механізмів виникнення графічних та оптико-просторових помилок; емпіричні – діагностика учнів початкової школи з метою встановлення ступеня поширеності, типології графічних та оптико-просторових помилок, розроблення логопедичних стратегій та перевірка їхньої ефективності щодо подолання означених помилок; статистично-математичні – кількісна та якісна обробка даних та визначення ступеня значущості отриманих під час експерименту результатів.

Ключові слова: графічні помилки, оптико-просторові помилки, навчальні труднощі, навичка письма, учні початкової школи, логопедичні стратегії.

Шрамко Тетяна Володимирівна

Науковий керівник:

Таран Оксана Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ОПТИКО-ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИСГРАФІЄЮ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Актуальність дослідження. Сучасні дослідження у галузі логопедії виявляють, що у більшості дітей молодшого шкільного віку все більше проявляються труднощі у володінні писемним мовленням, що в свою чергу ускладнює їх успішність під час навчання. Насамперед, ці труднощі пов'язані з недостатньою сформованістю оптико-просторових уявлень. Про формування оптико-просторових уявлень у дітей йдеться у наукових працях таких авторів, як О. Іншакова, А. Колеснікова, Р. Лалаєва, Н. Семаго та інші.

Зокрема, Ю. Шайдуліна зазначає, що при несформованості оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку виникають такі труднощі: орієнтування у схемі власного тіла та орієнтування у схемі тіла іншої людини чи предмета; орієнтування у предметах навколишнього простору; орієнтування на площині; розуміння та вживання прийменникових конструкцій, що позначають просторові відносини; недосконалість дрібної моторики.

Недосконалість оптико-просторових функцій (порушення зорового гнозису, низький рівень розвитку операцій аналізу та синтезу, несформованості просторових уявлень та зорово-моторної координації, порушення зорового сприймання та зорової пам'яті) у дітей частіше призводить до виникнення оптичної форми дисграфії (Л. Шумейко).

Корекційно-розвиткова робота щодо формування оптико-просторових уявлень має будуватись послідовно з урахуванням всіх наявних труднощів у дітей з дисграфією. Для такої роботи доцільно застосувати засоби образотворчого мистецтва (малювання, аплікація, ліплення тощо), оскільки творчі види роботи викликають у дітей безпосередній інтерес до діяльності. Найбільш розповсюдженою серед засобів образотворчого мистецтва виділяють ізотерапію (А. Айтбаєва, В. Литвиненко, Г. Қасен), адже цей метод можна застосувати для розвитку мовлення, розвитку дрібної моторики, а також для формування творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку.

Ізотерапія включає в себе різні техніки, які можна ефективно застосувати у роботі з дітьми для подолання дисграфії: ниткографія; малювання пальцями; малювання долонями, м'яким папером, камінчиками; малювання на склі або манці, а також ліплення з соленого тіста або пластиліну (Л. Комісарова, І. Левченко, Є. Медведєва). Цей вид мистецтва доцільно застосувати для формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією.

Аналіз наукових джерел дав змогу дійти висновку про недостатню увагу щодо застосування засобів образотворчого мистецтва для подолання дисграфії, а саме розроблення методик для формування та розвитку оптико-просторових уявлень, недосконалість яких виступає причиною виникнення порушення писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність застосування засобів образотворчого мистецтва для формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури щодо проблеми розвитку оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією із застосуванням засобів образотворчого мистецтва.
2. Розробити діагностичну методику та визначити стан сформованості оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією.
3. Розробити методику формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією засобами образотворчого мистецтва.
4. Визначити ефективність застосування методики формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією засобами образотворчого мистецтва.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження є: *теоретичні* – аналіз, систематизація, узагальнення наукових психолого-педагогічних засад щодо проблеми розвитку та формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією; *емпіричні* – розроблення діагностичного інструментарію для вивчення стану сформованості оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією та проведення констатувального експерименту; розроблення методики формування оптико-просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з дисграфією засобами образотворчого мистецтва, її апробація та визначення ефективності у ході формувального експерименту; *методи обробки та інтерпретації даних* – застосування методів первинної та вторинної статистичної обробки з метою аналізу даних констатувального та формувального експериментів, кількісний та якісний аналіз, інтерпретація та систематизація результатів дослідження, формулювання висновків.

Ключові слова: оптико-просторові уявлення, дисграфія, порушення писемного мовлення, засоби образотворчого мистецтва, діти молодшого шкільного віку.

Юрченко Ганна Петрівна

Науковий керівник:

Лопатинська Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ЗВУКОВИМОВИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З МІОФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Актуальність дослідження. Корекція звуковимови у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями є одним із пріоритетних та практико-значущих напрямів діяльності мультифункціональної команди: педіатрів, дитячих неврологів, отоларингологів, щелепно-лицьових ортопедів, остеопатів, стоматологів, ортодонтів, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, нейрологопедів, міофункціональних терапевтів. Проте, розкриття особливостей використання техніки міофункціональної терапії у дітей молодшого шкільного віку із особливими освітніми потребами як в медичній, так і в педагогічній літературі зустрічається досить рідко та не виступає об'єктом досліджень в клініці ортодонції, логопедії, фізичної терапії. До того ж відсутність міжгалузевого зв'язку негативно впливає на розробку практичних методик, які б поєднували комплексну систему медико-педагогічних діагностичних і корекційних заходів щодо подолання міофункціональних порушень у дітей молодшого шкільного віку із особливими освітніми потребами. Водночас, логопедія тісно пов'язана зі стоматологією та ортодонцією, адже найчастіше мовленнєві порушення спричинені міофункціональними порушеннями організму та зубощелепної системи зокрема. Мовлення взаємопов'язане з дозріванням та розвитком орафаціально-міофункціональної системи.

Значна частина досліджень, які вивчали особливості прояву міофункціональних порушень у дітей із особливими освітніми потребами, присвячується порушенням та деформаціям прикусу (В. Водолацький, Н. Даньков, М. Дрогомирецька, Л. Смаглюк, Р. Хінц та ін.), впливу аномалій та деформації щелепно-лицьової ділянки на мовленнєву функцію (О. Бондаренко, Н. Хелмінська, S. Bartlett, L. Koch, H. KahlNieke, V. Korbmacher, D. Singh); особливостям артикуляційної моторики (І. Андрусьова, Н. Бабич, Л. Журавльова, С. Конопляста, З. Ленів, В. Литвиненко, Н. Манько, Т. Мельніченко, Н. Пахомова, Ю. Рібцун, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін.); стану м'язової мускулатури та дрібної моторики (Д. Гамова, Н. Григорян, Б. Гріншпун, О. Мастюкова, М. Піскунова та ін.).

Аналіз джерельної бази дозволив констатувати необхідність досліджень у сфері застосування техніки міофункціональної терапії у практиці логопедії задля покращення стану функціонування м'язової, орального та артикуляційного праксису, нормалізації процесів жування та ковтання, формування правильного дихання, вдосконалення мовленнєво-рухових функцій та функцій моторного планування, що якісно вплине на стан звуковимови у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями.

Окрім цього можна відзначити низку аспектів медичного та педагогічного характеру, які свідчать про актуальність означеної нами проблеми у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення для сучасної логопедії. За даними, що виходять із медичних джерел, і на думку практикуючих стоматологів-ортодонтів, існує тенденція до значного збільшення кількості дітей із зубощелепними аномаліями та особливостями будови ротової порожнини. Починає збільшуватися кількість дітей із мовленнєвими порушеннями, що мають атипичну анатомічну будову периферичних органів мовлення.

Ефективна корекція звуковимови у дітей з органічною патологією органів артикуляції вимагає спільної комплексної роботи логопеда та стоматолога-ортодонта, а іноді й отоларинголога (у випадках аденоїдних розрощень, поліпів у носовій порожнині). Отже, вважаємо, що робота з виявлення та усунення порушень вимовної сторони мовлення, ускладнених наявністю анатомічних порушень органів артикуляції, повинна вестись на основі взаємозв'язку педагогічних та клінічних (логопедичних та ортодонтичних) методик, адаптованих до логопедичної практики.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати вплив анатоμο-фізіологічних аномалій і деформацій периферійних органів артикуляції на якість фонетичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями та розробити шляхи корекції звуковимови груп звуків у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз спеціальної наукової психолого-педагогічної літератури з проблем корекції звуковимови у дітей з міофункціональними порушеннями.
2. Визначити стан сформованості звуковимови у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями.
3. Розробити міжгалузеву методику корекції звуковимови (груп звуків) у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями.

Шляхами реалізації мети та завдань дослідження є: теоретичні – аналіз, узагальнення психолого-педагогічної, медичної літератури для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; розробка методики; формулювання висновків; емпіричні – констатувальний експеримент: діагностика звуковимови дітей молодшого шкільного віку для з'ясування її особливостей у дітей молодшого шкільного віку з міофункціональними порушеннями; педагогічний експеримент констатувального, формувального характеру для обґрунтування актуальності та доцільності визначення особливостей вимови у дітей з міофункціональними порушеннями, експериментального обґрунтування актуальності та доцільності обраної проблеми, перевірки методик; статистична обробка даних для узагальнення і систематизації матеріалів дослідження.

Ключові слова: звуковимова, корекція звуковимови, міофункціональні порушення, діти молодшого шкільного віку, міжгалузєва співпраця фахівців.